

Aneta Sokół

Ocena wpływu stymulatorów i barier rozwoju innowacji w przedsiębiorstwach

Ekonomiczne Problemy Usług nr 44, cz. 2, 233-245

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Aneta Sokół¹

OCENA WPŁYWU STYMULATORÓW I BARIER ROZWOJU INNOWACJI W PRZEDSIĘBIORSTWACH

Wstęp

Peter F. Drucker w swoich pracach jako jeden z pierwszych dowodził, że podstawowym zasobem determinującym rozwój jest wiedza. Wartość tworzona jest obecnie przez produktywność i innowacje, a obie wynikają właśnie z wiedzy². Wykwalifikowani pracownicy, czyli odpowiednio wykształceni praktycy stają się głównym źródłem zysku, marginalizując tym samym zasób pracy, ziemi oraz kapitału rzeczowego i finansowego. Czynniki te uznany dziś na świecie za nadrzędny zasób, napędzający rozwój nowoczesnych innowacyjnych gospodarek tj. Japonia, Stany Zjednoczone czy kraje Unii Europejskiej, nie byłby jednak możliwy do wykorzystywania w procesach gospodarczych, bez udziału pozostałych materialnych zasobów. Osiągnięcie sukcesu gospodarczego powinno wykorzystywać zatem efekt synergii, rozumiany jako efekt łączenia sił w dziedzinach komplementarnych, ale także pozornie niekomplementarnych.

Wzrastające znaczenie zasobów niematerialnych, w tym przede wszystkim wiedzy i innowacji wiąże się z ich następującymi cechami³: mogą być wykorzystywane w wielu miejscach, nie deprecjonują się w trakcie wykorzystania, wręcz przeciwnie zwiększają swoje znaczenie dla organizacji, która je posiada, nie można ich zbyć, a ich posiadanie związane jest z ich długoterminowym wypracowywaniem, są niewyczerpalne, bowiem wartość zasobów wiedzy nie zmniejsza się w czasie lecz zwiększa w wyniku działań synergicznych, symultoniczność zasobów niematerialnych, co oznacza że mogą być one wykorzystywane przez wiele osób w tym samym czasie.

Na potwierdzenie słuszności powyższej tezy przytoczyć można artykuł K. Piech⁴ pt. „Gospodarka oparta na wiedzy i jej rozwój w Polsce”, w którym autor stwierdza, że czynniki klasyczne tj. ziemia, siła robocza i kapitał odgrywają znaczącą rolę w procesach gospodarczych, jednak różne wyniki badań wykazują istotny udział wiedzy, a w tym i innowacji w tworzeniu narodowego dochodu. Wynosił on w najbar-

¹ Dr. Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw, Wydział Zarządzania i Ekonomiki Usług, Uniwersytet Szczeciński.

² A. Sokół, *Wiedza jako determinanta aktywizacji zawodowej społeczności wiejskiej w aspekcie rozwoju rynków lokalnych*. [w:] E. Skrzypek, K. Piech (red.), *Wiedza w gospodarce, społeczeństwie i przedsiębiorstwach: pomiary, charakterystyka, zarządzanie*. Instytut Innowacji i Wiedzy, Warszawa 2007, passim.

³ K. Oblój, *Strategia organizacji. W poszukiwaniu trwałej przewagi konkurencyjnej*, PWE, Warszawa 1996, s. 219.

⁴ K. Piech, *Gospodarka oparta na wiedzy i jej rozwój w Polsce*, www.e-mentor.edu.pl.

dziej rozwiniętych krajach po II wojnie światowej ok. 20%–40%, podczas gdy udział kapitału i pracy w Stanach Zjednoczonych, w latach 1909–1948 – zgodne z wynikami badań Roberta Solowa – tylko 12,5%. Reasumując można stwierdzić, że współczesne podstawę zrównoważonego rozwoju gospodarczego w nowoczesnych gospodarkach rynkowych opartych na wiedzy stanowią, umiejętności i zdolności do tworzenia, wykorzystania najnowszych osiągnięć w dziedzinie nauki i techniki w życiu społeczno-gospodarczym co stanowi przewagę konkurencyjną danego kraju. Zatem wiedza, dzięki właściwemu przetwarzaniu i wykorzystywaniu staje się źródłem innowacyjności⁵.

Termin innowacje oraz działalność innowacyjna jest pojęciem wieloznacznym i dowolnie interpretowanym. Biorąc pod uwagę badania empiryczne najkorzystniej jest przyjąć definicję pochodzącą z Oslo Manual. Zgodnie z nią „innowacja to wdrożenie nowego lub znacznie udoskonalonego produktu (wyrobu lub usługi) lub procesu, nowej metody marketingowej, nowego sposobu organizacji w praktyce biznesowej, organizacji miejsc pracy lub powiązań zewnętrznych”⁶.

Natomiast działalność innowacyjna obejmuje szereg działań o charakterze naukowym, technologicznym, organizacyjnym, finansowym i komercyjnym, które prowadzą do opracowania lub wdrożenia nowych lub istotnie ulepszonych wyrobów lub procesów – innowacji⁷.

Zarówno w literaturze przedmiotu, jak i w życiu gospodarczym funkcjonuje wiele kryteriów rodzajów innowacji. Zgodnie z jedną z takich klasyfikacji innowacje dzielimy na⁸:

- innowacje produktowe – wprowadzenie całkowicie nowego produktu lub jego nowych cech, wdrożenie nowych materiałów, radykalne udoskonalenie istniejącego produktu,
- innowacje procesowe – wprowadzenie nowych procesów produkcji bądź znaczących zmian w tym procesie, a także znaczących zmian w procesie dostawy produktu lub usługi do klienta,
- innowacje technologiczne – wdrożenie nowych lub istotnie zmodyfikowanych technologii stosowanych przy wytwarzaniu określonego produktu lub usługi,
- innowacje organizacyjne – wdrożenie nowych lub udoskonalonych sposobów organizowania oraz zarządzania przedsiębiorstwem.

Warto jednak zaznaczyć, że we współczesnej teorii innowacji dominuje podejście systemowe. Antoni Kukliński podkreśla, że „Pojęcie innowacji ulegało ostatnio dramatycznej zmianie. Nie jest ona już interpretowana jako filozofia jednego aktu twórczego, lecz jako złożone mechanizmy społeczne, które warunkują powstawanie nowych procesów produkcji oraz produkcji nowych produktów. Jednocześnie dawny punkt odniesienia – linearny model nauki i technologii został zastąpiony przez interaktywny model

⁵ B. Kryk, W. Włodarczyk-Śpiewak, *Inwestycje w kapitał ludzki a rozwój gospodarki opartej na wiedzy na przykładzie Polski*, [w:] D. Kopycińska (red.), *Kapitał ludzki w gospodarce opartej na wiedzy*, Printgroup, Szczecin 2006.

⁶ *Oslo Manual. Guidelines form Collecting and Interpreting Innovation Data*, Third Edition, OECD and Eurostat 2005, s. 17, za: M. Kondratiuk-Nierodzińska, *Charakterystyka aktywności innowacyjnej firm na Podlasiu*, <http://www.instytut.info-IVkonferencjaty/Kondratiuk-Nierodzińska.pdf>.

⁷ Ibidem, s. 18.

⁸ J. Sadowska-Bień, *Innowacje w przedsiębiorstwie* [w:] L.J. Pawłowicz (red.), *Ekonomika przedsiębiorstw. Zagadnienia wybrane*, ODiDK Sp. z o.o., Gdańsk 2005, s. 375.

innowacji⁹. Oznacza ono, że innowacje na poziomie przedsiębiorstwa są generowane i rozwijane dzięki powiązaniom występującym pomiędzy podmiotami gospodarczymi. Tworzące się zależności oraz odpowiedni przepływ informacji warunkują prawidłowy zakres funkcjonowania systemu innowacji¹⁰.

Wieloaspektowość procesu innowacji trafnie ujął J. Guinet, przypisując mu następujące cechy¹¹:

- innowacja ma charakter multidyscyplinarny i interakcyjny. Jej tworzenie bazuje na relacjach powstających zarówno wewnątrz firmy, pomiędzy poszczególnymi jej działami, jak i kontaktach z otoczeniem – dostawcami, odbiorcami, jednostkami badawczymi, władzami lokalnymi czy instytucjami finansowymi i konsultingowymi,
- innowacja jest zlokalizowana, powstaje na konkretnym terytorium posiadającymi specyficzne zasoby, kluczowe i niepowtarzalne w procesie jej tworzenia, powodujące że przeniesienie innowacji jest nie możliwe,
- innowacja jest procesem integracji, bazuje na zintegrowanej strukturze oraz specyficznej formie organizacji, która sprzyja procesom powstawania, absorpcji i dyfuzji wiedzy i innowacji,
- innowacja jest procesem uczenia się, procesem interaktywnym, wynikającym z kontekstu organizacyjnego i instytucjonalnego,
- innowacja ma wymiar społeczny, jest wynikiem różnorodnych interakcji i relacji zachodzących pomiędzy indywidualnymi podmiotami, a przez to zakorzeniona jest w systemach i instytucjach społecznych,
- innowacja jest procesem kreatywnej destrukcji. Wprowadzanie innowacji zmienia istniejącą strukturę rynku i gospodarki, zmienia systemy organizacyjne, pociąga za sobą zmiany zarządzania, zachowania itp.,
- innowacja ma źródła kulturowe. Jest procesem wynikającym z kultury, tradycji systemu wartości, ma więc historyczny kontekst,
- innowacja jest ryzykowna i kosztowna, szczególnie dla małych podmiotów gospodarczych, co ma ogromne znaczenie dla procesu jej tworzenia i komercjalizacji.

Procesy innowacyjne są kształtowane przez uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne, które można ponadto rozpatrywać w kategorii stymulatorów, a także barier innowacyjności.

Zewnętrzne uwarunkowania rozwoju innowacji jako determinanty rozwoju przedsiębiorczości

W ostatnich latach w Europie wzrosło zainteresowanie polityką innowacyjną i jej oddziaływaniem na gospodarkę na szczeblu wspólnotowym, krajowym i regionalnym – traktuje się ją priorytetowo. Wynika to z przyjętych na szczycie Rady Europej-

⁹ A. Kukliński (red.), *Gospodarka oparta na wiedzy. Wyzwanie dla Polski XX wieku*, KBN, Warszawa 2001, s. 15.

¹⁰ Koncepcja systemu innowacji wywodzi się od B.A. Lundvalla, który po raz pierwszy użył tego pojęcia w 1985.

¹¹ J. Guinet, *Territorial Development. Technology and the Economy*, OECD, Paris 2001, za: A. Nowakowska, *Region w tworzeniu zasobów wiedzy i innowacji*, [w:] P. Niedzielski, J. Guliński, E. Stawasz (red.), *Nauka – Innowacje – Gospodarka SOOIPP ANNUAL – 2007*, Zeszyty Naukowe nr 480, Ekonomiczne Problemy Usług nr 13, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2007, s. 137.

skiej w Lizbonie 2000 roku założeń dotyczących przekształceń całej gospodarki unijnej „w najbardziej konkurencyjną i dynamiczną na świecie opartą na wiedzy, zdolną do zrównoważonego wzrostu gospodarczego i zapewniającą powstanie nowych miejsc pracy, większej spójności społecznej”. Cele te osiągnąć powinno poprzez stymulowanie działalności innowacyjnej i badawczo-rozwojowej. Polska przystępując do Unii Europejskiej musiała w odpowiedni sposób dostosować się do wymogów unijnych.

Małe i średnie przedsiębiorstwa mają szczególne znaczenie w polityce regionalnej Unii Europejskiej, w tym i kreowaniu wzrostu innowacji. Zatem, wzrost innowacyjności sektora MSP jest podstawowym warunkiem wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej. Z powodu bezpośredniego powiązania tych przedsiębiorstw ze środowiskiem lokalnym oraz wpływu, jaki na nie wywierają, są postrzegane jako główne ogniwo rozwoju regionów. Wynika to z tego, że firmy z sektora MSP są bardzo elastyczne i szybko dostosowują się do zmian otoczenia, a przede wszystkim stanowią główne źródło miejsc pracy (tworzą tzw. efekt zatrudnienia). Te cechy jakościowe stanowią niewątpliwą zaletę tych firm szczególnie na obszarach zagrożonych dużym bezrobociem. Ponadto J. Sawicka¹² w swojej pracy wymienia inne istotne cechy, które wpływają na priorytetowe znaczenie sektora MSP w procesie rozwoju gospodarek rynkowych. Zaliczamy do nich: pełniejsze zaspokajanie potrzeb społeczeństwa przy niższych cenach (efekt produkcyjny), wyzwolenie i wzmocnienie innowacyjności gospodarki (efekt postępu techniczno-innowacyjnego), łagodzenie negatywnych skutków kryzysu gospodarczego (efekt stabilizacyjny), neutralizowanie negatywnych skutków reform (efekt transformacyjny), przyczynianie się do równomiernego rozwoju regionów (efekt regionalnej decentralizacji), pozytywny wpływ na środowisko naturalne (efekt ekologiczny), tworzenie dochodu państwa (efekt dochodowy).

W związku z powyższym Rząd Polski powołał instytucje i skorzystał z konkretnych programów pomocowych, mających na celu realizację projektów, których podstawą było tworzenie strategicznego podejścia do innowacji, które stanowią źródło rozwoju przedsiębiorczości. Opracowane zostały Regionalne Strategie Innowacji¹³. W swoich priorytetowych założeniach mają one wspomagać władze regionalne lub lokalne oraz inne organizacje rozwoju regionalnego w zdefiniowaniu i wdrożeniu efektywnego systemu wspierania innowacyjności w regionie. Warto jednak podkreślić, że instrumenty polityki innowacyjnej powinny być precyzyjnie określone i skierowane w kierunku uczestników procesu innowacyjnego. Bez ich odpowiedniego dostosowania do beneficjentów instrumenty te stają się bezużyteczne¹⁴. Strategia powinna być tworzona na podstawie analizy potrzeb technologicznych, możliwości i potencjału sektora badawczego i naukowego, a także przedsiębiorstw, w zakresie zarządzania, finansów, szkolenia, organizacji oraz samej technologii¹⁵. Polityka innowacyjna musi zadbać o to, aby małe firmy umiały odnaleźć się w gospodarce opartej na wiedzy.

¹² J. Sawicka, *Założenie i prowadzenie małego przedsiębiorstwa*, SGGW, Warszawa 2000.

¹³ Szerzej na temat polityki innowacyjnej na lata 2007–2013 w: B. Lubos, A. Brussa, *Zwiększenie innowacyjności gospodarki w Polsce – polityka i instrumenty*, [w:] P. Niedzielski, J. Guliński, E. Stawasz (red.), *Nauka – Innowacje – Gospodarka SMOIPP. ANNUAL 2007*, Zeszyty Naukowe nr 480, Ekonomiczne Problemy Usług nr 13, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2007, s. 47–50.

¹⁴ B. Mikołajczyk, *Przedsiębiorczości i innowacje w polityce Unii Europejskiej wobec małych i średnich przedsiębiorstw*, [w:] E. Okoń-Horodyńska, S. Pangsy-Kania (red.), *Innowacyjność w budowaniu gospodarki wiedzy w Polsce*, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa 2007, s. 143.

¹⁵ *Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego*, Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2006, s. 8.

Obecny stan realizacji Regionalnych Strategii Innowacji w Unii Europejskiej i Polsce przedstawia się następująco:

- ponad 100 regionów UE opracowało w latach 1994–2000 Strategie Innowacji i obecnie realizuje fazę ich implementacji.,
- 5 regionów Polski (Warmińsko-Mazurskie, Zachodniopomorskie, Wielkopolskie, Opolskie, Śląskie) zakończyło opracowywanie Strategii w ramach konkursu 5 Programu Ramowego UE (tzw.: RIS NAC),
- 10 polskich regionów zakończyło prace na budowaniem Strategii ze środków Ministerstwa Nauki i Informatyzacji (wcześniej KBN),
- 7 regionów uzyskało pozytywny wynik w ramach kolejnego konkursu 6 Programu Ramowego i będzie w kolejnych 3 latach rozwijało prace nad Regionalnymi Strategiami Innowacji (tzw.: RIS NAC Second edition)¹⁶.

Ponadto małe i średnie przedsiębiorstwa w celu wzrostu innowacyjności własnej firmy mogą korzystać z różnego rodzaju programów pomocowych krajowych, jak i regionalnych w latach 2007–2013¹⁷. Wsparcie finansowe obejmuje doradztwo w zakresie: zasad prowadzenia przedsiębiorstwa na terytorium Unii Europejskiej, jakości, innowacji i nowych technologii, wprowadzenia przez przedsiębiorcę produktów na nowe rynki zagraniczne, tworzenia sieci kooperacyjnych przedsiębiorstw, pozyskiwania zewnętrznego finansowania na rozwój działalności¹⁸. W ramach tego działania wspierane będą projekty obejmujące: działania modernizacyjne w MSP prowadzące do wprowadzenia znaczącej zmiany produktu lub procesu produkcyjnego, wdrażanie wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych podejmowanych przez przedsiębiorstwa, zakup wyników prac badawczo-rozwojowych i praw własności przemysłowej przez przedsiębiorstwa, wdrażanie i komercjalizacja technologii i produktów inwestycyjnych, dostosowywanie technologii i produktów do wymagań dyrektyw unijnych, zwłaszcza norm zharmonizowanych i prawodawstwa w zakresie BHP¹⁹.

Dotacje będą udzielane przedsiębiorstwom zajmującym się działalnością produkcyjną i usługową oraz dokonującym nowych inwestycji polegających na: utworzeniu przedsiębiorstw lub jego rozbudowie, rozpoczęciu w istniejącym przedsiębiorstwie działalności obejmującej dokonywanie zasadniczych zmian produktu, produkcji.

Ponadto wsparcie będzie udzielane na tworzenie nowych miejsc pracy powiązanych z nowymi inwestycjami m.in. w środki trwale (budynki, budowle, maszyny) i wartości niematerialne i prawne (zakup patentu, nabycie licencji lub nieopatentowanej wiedzy technicznej, technologicznej albo z zakresu organizacji i zarządzania²⁰). Dotacje będą udzielane również przedsiębiorstwom, które planują wziąć udział w wyjazdowych misjach gospodarczych związanych z udziałem w imprezach targowo-wystawienniczych oraz na targach i wystawach za granicą²¹.

¹⁶ www.pi.gov.pl.

¹⁷ Szerzej na ten temat w: M. Jankowska, A. Sokół, A. Wicher, *Fundusze unii europejskiej 2007-2013, Poradnik przedsiębiorcy*, CeDeWu, Warszawa 2008, passim.

¹⁸ *Zintegrowany Program Operacyjny...*, op. cit., s. 9.

¹⁹ *Ibidem*, s. 11.

²⁰ A. Sokół, *Wybrane fundusze UE w rozwoju innowacji i wiedzy na przykładzie Polski Wschodniej – ich znaczenie w retrospekcji oraz perspektywy na lata 2007–2013*, [w:] S. Pangsy-Kania, K. Piech, *Innowacyjność w Polsce w ujęciu regionalnym – nowe teorie, rola funduszy i klastrów*, Instytut Innowacji i Wiedzy, Warszawa 2008, passim.

²¹ *Ibidem*.

Tabela 2. Czynniki z grupy makrootoczenia stymulujące i ograniczające aktywność innowacyjną przedsiębiorstw województwa łódzkiego.

Obszar aktywności przedsiębiorstwa	Czynniki oddziałujące na aktywność innowacyjną	
	stymulująco	Hamująco
Makrootoczenie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wzrost gospodarczy, ▪ zauważalny wzrost popytu wewnętrznego, ▪ powolne podnoszenie się dochodu gospodarstw domowych, ▪ względnie duża dostępność do środków na sfinansowanie projektów innowacyjnych, ▪ względnie wysoki poziom techniki i technologii niektórych branż, ▪ zdobycie europejskich doświadczeń pracujących Polaków za granicą, które po ich powrocie mogą zostać wykorzystane jako innowacje, ▪ zwiększająca się aktywność samorządu terytorialnego w podnoszeniu konkurencyjności przedsiębiorstw działających na obszarze jego oddziaływania, także w formach zinstytucjonalizowanych (inkubatory, centra technologiczne), ▪ zawieranie aliansów strategicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ powolne, ale jednak podnoszenie kosztów pracy, ▪ niestabilność prawa, ▪ ograniczony dostęp do wykwalifikowanej kadry (brak fachowców) przez co potencjał innowacyjny staje się ograniczony, ▪ utrzymujące się zapóźnienie technologiczne w niektórych branżach, ▪ penetracja i „wysysanie” potencjału intelektualnego poprzez stworzenie lepszych warunków do prowadzenia badań przez zagraniczne jednostki naukowo-badawcze.
Otoczenie konkurencyjne	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wzrost rynku stanowiący następstwo ożywienia gospodarczego, ▪ presja innowacyjna ze strony dużych przedsiębiorstw, ▪ względnie trwałe więzi z klientami podtrzymywane ponadto oferowanymi im dodatkowymi korzyściami tworzą wizerunek, który wyznacza poziom kapitału relacji przedsiębiorstwa z nabywcami, poprzez który może ulec zwiększeniu ich skłonność do przetestowania nowości, ▪ często korzystne (lecz nie zawsze optymalnie wykorzystywane) ulokowanie przedsiębiorstwa w łańcuchu wartości, ▪ różnorodność oferty wynikająca z trudności kopiowania kompetencji przedsiębiorstwa, która przy ogólnym rozpowszechnionym naśladownictwie daje w konsekwencji dalsze różnicowanie oferty, ▪ innowacje mogą stanowić alternatywę wobec napływu tanich produktów wytwarzanych w krajach zachodnich. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ograniczenie zapotrzebowania na określone innowacje ze strony nabywców, ▪ szara strefa i związana z nią nieuczciwa konkurencja, ▪ konkurencja ze strony tańszych wytwórców z krajów azjatyckich wyzwalająca walkę cenową, ▪ obawa przed utratą klientów zrażonych nowością, ▪ „drenaż” potencjału intelektualnego przez kooperacje międzynarodowe lokujące się działalnością innowacyjną.

Źródło: B. Nogalski, A. Wójcik-Karpacz, J. Karpacz, A. Szpitter, *Stymulatory i hamulce aktywności innowacyjnej małych przedsiębiorstw w ujęciu regionalnym*, [w:] *Znaczenie innowacji dla rozwoju polskiego sektora MSP na Jednolitym Rynku Europejskim*, Politechnika Łódzka, Łódź 2007.

Warto zaznaczyć, że istnieją również inne uwarunkowania zewnętrzne determinujące wzrost wiedzy i innowacyjności w przedsiębiorstwie. Z ważniejszych można wskazać na brak komercjalizacji prowadzonych badań wynikających z istniejącego systemu finansowania sfery badawczo-rozwojowej. Niestety, małe i średnie przedsiębiorstwa samodzielnie ponosiły wydatki na tego rodzaju działalność bez możliwości ich odliczenia. Podkreślić jednak należy, że do tej pory ustawodawstwo nie sprzyjało prowadzeniu działalności przez instytucje badawczo-rozwojowe. Sytuacja zmieniła się na korzyść z chwilą wprowadzenia ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej i nowelizacji ustawy z dnia 25 lipca 1985 roku o jednostkach badawczo-rozwojowych. Ustawy te po pierwsze zmniejszyły koszty i ryzyko bezpośredniego inwestowania przez MSP w sferze badań i rozwoju, po drugie stworzyły nowe zasady finansowania działalności jednostek badawczo-rozwojowych²².

Wewnętrzne uwarunkowania rozwoju innowacji jako determinanty rozwoju przedsiębiorczości

Dzisiejsza organizacja, aby odnieść sukces w XXI wieku musi stale się doskonalić i przekształcać w firmę przyszłości. Oznacza to także tolerancję dla różnorodności i inności. Trwały sukces wymaga nie tylko przewidywania ale kreowania przyszłości, która stanowi element perspektywicznego myślenia. Zatem, w dzisiejszych czasach zwyciężają jednostki i organizacje uczące się, produkujące wiedzę oraz przekształcające ją w innowacje. Stąd tworzą one perspektywę rozwoju z wykorzystaniem mechanizmów permanentnego odnawiania, swoistej rewitalizacji, a nade wszystko – w działaniach modernizacyjnych wychodzących naprzeciw wyłaniającemu się modelowi przedsiębiorstwa elastycznego – uwzględniają koncepcję zarządzania opartego na wiedzy i innowacjach²³. Współcześnie przedsiębiorstwo działa się zgodnie ze założeniem, że „wzrost przedsiębiorstwa jest tym szybszy im więcej wprowadza innowacji”²⁴. Wzrost innowacji w przedsiębiorstwie jest efektem celowej strategii innowacyjnej, którą każda firma powinna uwzględnić w trakcie swojej działalności gospodarczej²⁵.

Na innowacyjność przedsiębiorstw wpływa wiele czynników wewnętrznych, do jednych z ważniejszych zalicza się jak już wspomniano wiedzę, ale i również istotny jest klimat inwestycyjny, który kształtowany jest poprzez zaangażowanie kadry kierowniczej w powyższy proces. Uprawnienia decyzyjne znajdujące się w gestii osób zarządzających kształtują zmiany właśnie w zakresie: stosunków międzyludzkich i wpływowaniu na ich kreatywność, struktury organizacyjnej, procedur²⁶ itd. Do czynników tworzących klimat innowacyjny w przedsiębiorstwie zalicza się:

- popieranie nowych pomysłów pracowników,

²² R. Wolański, *Wiedza i innowacje w małych i średnich przedsiębiorstwach – postęp i stagnacja*, [w:] III Konferencja nt. *Wiedza i innowacje w rozwoju gospodarki: siły motoryczne i bariery*, <http://www.institut.info/IIIkonf/site/PROGRAM1.htm>.

²³ E. Skrzypek, *Wpływ zarządzania wiedzą i kapitałem intelektualnym na proces doskonalenia organizacji w warunkach gospodarki opartej na wiedzy*, [w:] J. Kitowski (red.), *Ekonomika przedsiębiorstw w nowych uwarunkowaniach systemowych*, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2004, s. 160.

²⁴ K. Poznańska, *Uwarunkowania wzrostu innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw*, [w:] B. Olszewska (red.), *Źródła sukcesów i porażek przedsiębiorstw. Aspekt strategiczny*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 870, Wrocław 2000, s. 459-460.

²⁵ Szerzej na ten temat: J. Bogdaniczko (red.), *Innowacyjność przedsiębiorstw*, UMK, Toruń 2004, s. 83.

²⁶ R. Mazur, *Innowacje jako czynnik podwyższania konkurencyjności przedsiębiorstw*, [w:] *Konkurencja – mity i fakty*, SGH, Warszawa – Katowice – Szczecin 2001, s. 144.

- dostrzeganie przez kierownictwo firmy przejawów innowacyjności,
- podejmowanie samodzielnych decyzji przez pracowników w zakresie rozwiązywania problemów,
- docenianie osób, które mają odwagę wyrażać własne poglądy, nawet bardzo kontrowersyjne,
- to, że podwładni mają prawo do nie zgadzania się z niektórymi sprawami, nawet kwestionowania pomysłów przełożonych.

Tabela 3. Czynniki wewnętrzne przedsiębiorstwa stymulujące i ograniczające aktywność innowacyjną przedsiębiorstw województwa świętokrzyskiego.

Obszar aktywności przedsiębiorstwa	Czynniki oddziałujące na aktywność innowacyjną	
	Stymulująco	Hamująco
Niematerialny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dbałość o markę i image firmy, która może stanowić instrument transmisji innowacji na rynek, ▪ względnie dobry dostęp do informacji, ▪ względnie wysoki poziom nagromadzonego lecz często niewykorzystowanego kapitału intelektualnego, zwiększająca się dynamika działań przedsiębiorców podnosząca poziom akceptowanego przez nich ryzyka, które staje się przepustką do ich aktywności innowacyjnej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ względnie niski poziom świadomości innowacyjnej przedsiębiorców, ▪ obawa przed ryzykiem, ▪ niedostateczny poziom wiedzy i umiejętności utrudniający diagnostykę zmian, ▪ brak umiejętności poprawnego rozpoznania rynku, a tym samym nie dostrzegania możliwości wprowadzania innowacji, ▪ beztrudnie traktowanie źródeł innowacji poprzez brak stosowanych działań na rzecz zatrzymania odchodzących z małych przedsiębiorstw fachowców, ▪ budowanie pozycji „monopolowej” przedsiębiorcy na innowacje w jego przedsiębiorstwie, ▪ niski poziom zaangażowania pracowników w aktywność innowacyjną będący skutkiem niedostatecznej ich motywacji, oraz niekorzystnego oddziaływania czynników kultury organizacyjnej.
Materialny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ względnie wysoki poziom dotychczas stosowanej technologii, ▪ rosnące możliwości finansowe, ▪ duża powszechna dostępność do sieci internetowej zwiększająca otwartość przedsiębiorstwa na wpływ sygnałów z otoczenia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zbyt wysokie zaufanie do kapitału własnego, ▪ ograniczona elastyczność i ilość posiadanych zasobów, ▪ zbyt wąskie postrzeganie znaczenia innowacji.

Źródło: B. Nogalski, A. Wójcik-Karpacz, J. Karpacz, A. Szpitter, *Stymulatory i hamulce aktywności innowacyjnej małych przedsiębiorstw w ujęciu regionalnym*, [w:] *Znaczenie innowacji dla rozwoju polskiego sektora MSP na Jednolitym Rynku Europejskim*, Politechnika Łódzka, Łódź 2007.

Kolejnym czynnikiem determinującym innowacyjne działania w przedsiębiorstwie jest stworzenie odrębnego działu, w ramach którego prowadzi się działalność

innowacyjną. Badania prowadzone przez A. Bieńkowską, A. Bojnowską, K. Walecką i A. Zabłocką-Kluczka²⁷ wykazały, że w analizowanych firmach praktycznie w żadnej z nich nie istniały rozwiązania organizacyjne odpowiadające za działania innowacyjne. Niestety funkcja ta była przypisywana poszczególnym pracownikom różnych działów. Jest to nie korzystna sytuacja dla każdego z przedsiębiorstw, gdyż właśnie odpowiednia koordynacja działań w zakresie zarządzania wiedzą i procesami innowacyjnymi warunkuje sukces tej organizacji.

Dokonując przeglądu koncepcji dotyczących procesów innowacyjnych w przedsiębiorstwie i uwarunkowań wewnętrznych sprzyjających temu procesowi, nie sposób nie wskazać barier. Zaliczamy do nich między innymi brak zainteresowania ze strony przedsiębiorstwa wdrażaniem nowych rozwiązań, nieumiejętność zidentyfikowania podstawowych założeń polityki innowacyjnej przedsiębiorstwa, brak odpowiednich kwalifikacji wśród pracowników, aby wdrażać nowe pomysły²⁸.

Zakończenie

Problematyka podjęta w artykule nie wyczerpuje wieloaspektowości poruszonego tematu. Wskazuje jedynie na wybrane aspekty z prezentowanego zakresu. Rozwój sektora MSP działa stabilizująco na lokalne rynki. Pamiętać należy, że w dobie powszechnej globalizacji i narastającej konkurencji wzrasta znaczenie przede wszystkim organizacji uczących się, efektywnie wykorzystujących wiedzę, a tym samym tworzących innowacje. W związku z czym zasób wiedzy w ostatnich latach stał się najważniejszą z determinant warunkujących rozwój przedsiębiorczości. Należy jednak zauważyć bezpośredni związek wiedzy, ze stopniem innowacji w przedsiębiorstwie i gospodarce. Ta zależność stwarza albo szansę, albo bariery rozwoju podmiotów gospodarczych. Niestety przeprowadzone badania wykazały, że stan innowacji w sektorze MSP województwa zachodniopomorskiego nie jest zadowalający. Znacznie lepiej wypadły średnie przedsiębiorstwa niż małe. Główną przyczyną tego stanu rzeczy jest brak środków finansowych na prowadzenie badań i wdrażanie innowacji. Ponadto świadomość wielu przedsiębiorców jest jeszcze niewystarczająca. Pokonanie tych wszystkich ograniczeń wymaga współpracy trzech podmiotów gospodarczych uczelni, przedsiębiorstw przemysłowych i działań w zakresie polityki innowacyjnej na szczeblu władzy centralnej, ale i regionalnej. Jednak warto zaznaczyć, że każdego roku działania innowacyjne nieznacznie powoli zwiększają się, co stanowi niewątpliwie ważny aspekt w rozwoju polskiej gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach.

Reasumując można zgodzić się z M. Brojak-Trzaskowską²⁹, która uważa za celowe dla rozwoju innowacyjności uznać działania na rzecz wzrostu aktywności przedsiębiorstw w tym zakresie, a w szczególności:

- ułatwienie dostępu przedsiębiorców do zewnętrznych źródeł finansowania działalności badawczo-rozwojowej,
- wspieranie rozwoju infrastruktury innowacyjnej,

²⁷ A. Bieńkowska, A. Bojnowska, K. Walecka, A. Zabłocka-Kluczka, *Założenia i wstępne wyniki badań aktywności innowacyjnej organizacji dołnośląskich*, [w:] III Konferencja nt.: *Wiedza i innowacje w rozwoju gospodarki: siły motoryczne i bariery*, <http://www.institut.info-IIIkonf.site/PROGRAM1.htm>.

²⁸ Ibidem, s. 165.

²⁹ M. Brojak-Trzaskowska, *Pobudzanie dynamizmu innowacyjnego przedsiębiorstw jako wymóg współczesnej gospodarki*, [w:] O. Dębicka, A. Oniszczuk, J. Jastrząbek, T. Gutkowski, J. Winiarski (red.), *Przedsiębiorstwa w otoczeniu globalnym*, FRUG, Gdańsk 2008, s. 238-239.

- wspomaganie rozwoju społeczeństwa informacyjnego,
- zorientowanie środowiska badawczo-naukowego na cele innowacyjne,
- promowanie współpracy świata naukowców ze światem biznesu,
- propagowanie korzyści z tytułu kooperacji innowacyjnej między przedsiębiorcami,
- aktywizację współpracy między szczeblem centralnym i regionalnym w zakresie kształtowania i realizacji polityki innowacyjnej,
- stymulowaniu napływu inwestycji zagranicznych,
- pobudzanie przedsiębiorstw do zwiększenia nakładów na inwestycje w tym innowacje.

Natomiast rozpatrując społeczno-kulturowe uwarunkowania stymulujące innowacyjność należy zwrócić uwagę na następujące przedsięwzięcia³⁰:

- promowanie postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych w społeczeństwie,
- umiejętne wykorzystanie potencjału tkwiącego w polskim społeczeństwie,
- pobudzanie wzrostu aktywności zawodowej w kraju,
- poprawę systemu edukacyjnego na wszystkich szczeblach, upowszechnianie nauki, kształtowanie modelu ciągłego uczenia się,
- zorientowanie środowiska naukowo-badawczego (zmiana modelu mentalnego) na potrzeby gospodarki,
- upowszechnienie nowoczesnych metod komunikacji się i popularyzacja treści twórczych, innowacyjnych i przedsiębiorczych,
- przeobrażenia w zakresie świadomości narodowej – eliminowanie stereotypów, złudzeń i uprzedzeń w celu budowania społeczeństwa otwartego na zmiany, w tym innowacje.

W ramach uwarunkowań o charakterze formalno-prawnym należy wprowadzić³¹:

- zintegrowaną strategię wspierającą procesy innowacyjne,
- stabilizację ram prawnych funkcjonowania i rozwoju przedsiębiorstw,
- wzrastającą efektywność struktury instytucjonalnej promującej proinnowacyjnej postawy w gospodarce i społeczeństwie,
- spójną krajową i regionalną politykę innowacyjną, zakładając wzrost przedsiębiorczości i innowacyjności, a także swobody działania przedsiębiorstw, rozwój prywatnego sektora badawczo-rozwojowego, wzrost efektywności wykorzystania publicznych nakładów na działalność badawczo-rozwojową,
- ustabilizować system polityczny, który winien być zorientowany na realizację systematycznego rozwoju opartego na innowacjach i wiedzy.

Literatura

1. *Bariery innowacyjności – sonda* – BCC, KIG, [w:] <http://www.pi.gov.pl/page.php?cat=22&item=10923>.
2. Bienkowska A., Bojnowska A., Walecka K., Zabłocka-Kluczka A., *Założenia*

³⁰ Ibidem, s. 238–239.

³¹ Ibidem, s. 238–239.

- i wstępne wyniki badań aktywności innowacyjnej organizacji dolnośląskich*, [w:] III Konferencja nt. *Wiedza i innowacje w rozwoju gospodarki: siły motoryczne i bariery*, <http://www.institut.info/IIIkonf/site/PROGRAM1.htm>.
3. Brojak-Trzaskowska M., *Pobudzanie dynamizmu innowacyjnego przedsiębiorstwa jako wymóg współczesnej gospodarki*, [w:] O. Dębicka, A. Oniszczyk-Jastrząbek, T. Gutkowski, J. Winiarski (red.), *Przedsiębiorstwo w otoczeniu globalnym*, FRUG, Gdańsk 2008.
 4. *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw przemysłowych*, GUS, Warszawa 2006.
 5. Guinet J., *Territorial Development. Technology and the Economy*, OECD, Paris 2001.
 6. Bogdanienko J. (red.), *Innowacyjność przedsiębiorstw*, UMK, Toruń 2004.
 7. Janasz W., *Identyfikacja i realizacja procesów innowacyjnych w przedsiębiorstwie*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 1995.
 8. Jankowska M., Sokół A., Wicher A., *Fundusze unii europejskiej 2007–2013. Poradnik przedsiębiorcy*, CeDeWu, Warszawa 2008.
 9. Kondratiuk-Nierodzińska M., *Charakterystyka aktywności innowacyjnej firm na Podlasiu*, [w:] <http://www.institut.info/IVkonf/referaty/Kondratiuk-Nierodzińska.pdf>.
 10. Kryk B., Włodarczyk-Śpiewak W., *Inwestycje w kapitał ludzki a rozwój gospodarki opartej na wiedzy na przykładzie Polski*, [w:] D. Kopycińska (red.), *Kapitał ludzki w gospodarce opartej na wiedzy*, Printgroup, Szczecin 2006.
 11. Kukliński A., *Gospodarka oparta na wiedzy. Wyzwanie dla Polski XX wieku*, A. Kukliński (red. nauk.), KBN, Warszawa 2001.
 12. Lubos B., Brussa A., *Zwiększenie innowacyjności gospodarki w Polsce – polityka i instrumenty*, [w:] P. Niedzielski, J. Guliński, E. Stawasz (red.), *Nauka – Innowacje – Gospodarka SOOIPP ANNUAL – 2007*, Zeszyty Naukowe nr 480, Ekonomiczne Problemy Usług nr 13, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2007.
 13. Mazur R., *Innowacje jako czynnik podwyższania konkurencyjności przedsiębiorstw*, [w:] *Konkurencja – mity i fakty*, SGH, Warszawa – Katowice – Szczecin 2001.
 14. Mikołajczyk B., *Przedsiębiorczości i innowacje w polityce Unii Europejskiej wobec małych i średnich przedsiębiorstw*, [w:] E. Okoń-Horodyńska, S. Pangsyk-Kania (red.), *Innowacyjność w budowaniu gospodarki wiedzy w Polsce*, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa 2007.
 15. Nogalski B., Szpiter A., *Bariery wzrostu innowacyjności polskich przedsiębiorstw*, [w:] *Zarządzanie organizacjami w gospodarce rynkowej*, AGH, Kraków 2007.
 16. Nogalski B., Wójcik-Karpacz A., Karpacz J., Szpitter A., *Stymulatory i hamulce aktywności innowacyjnej małych przedsiębiorstw w ujęciu regionalnym*, [w:] *Znaczenie innowacji dla rozwoju polskiego sektora MSP na Jednolitym Rynku Europejskim*, Politechnika Łódzka, Łódź 2007.
 17. Nowakowska A., *Region w tworzeniu zasobów wiedzy i innowacji*, [w:] P. Niedzielski, J. Guliński, E. Stawasz (red.), *Nauka – Innowacje – Gospodarka SOOIPP ANNUAL – 2007*, Zeszyty Naukowe nr 480, Ekonomiczne Problemy Usług nr 13, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2007.
 18. Oblój K., *Strategia organizacji. W poszukiwaniu trwałej przewagi konkurencyjnej*, Warszawa, PWE 1996.
 19. *Oslo Manual. Guidelines form Collecting and Interpreting Innovation Data*, Third Edition, OECD and Eurostat 2005.

4neta Soko:

20. Piech K., *Gospodarka oparta na wiedzy i jej rozwój w Polsce*, www.e-mentor.edu.pl.
21. Poznańska K., *Uwarunkowania wzrostu innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw*, [w:] B. Olszewska (red.), *Źródła sukcesów i porażek przedsiębiorstw. Aspekt strategiczny*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 870, Wrocław 2000.
22. *Przedsiębiorczość w Polsce 2007*, MG, Warszawa 2007.
23. Sadowska-Bień J., *Innowacje w przedsiębiorstwie*, [w:] L.J. Pawłowicz (red.), *Ekonomika przedsiębiorstw. Zagadnienia wybrane*, ODiDK Sp. z o.o., Gdańsk 2005.
24. Sawicka J., *Założenie i prowadzenie małego przedsiębiorstwa*, SGGW, Warszawa 2000.
25. Skrzypek E., *Wpływ zarządzania wiedzą i kapitałem intelektualnym na proces doskonalenia organizacji w warunkach gospodarki opartej na wiedzy*, [w:] J. Kitowski (red.), *Ekonomika przedsiębiorstw w nowych uwarunkowaniach systemowych*, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2004.
26. Sokół A., *Wiedza jako determinanta aktywizacji zawodowej społeczności wiejskiej w aspekcie rozwoju rynków lokalnych*, [w:] E. Skrzypek, K. Piech (red.), *Wiedza w gospodarce, społeczeństwie i przedsiębiorstwach: pomiary, charakterystyka, zarządzanie*, Instytut Innowacji i Wiedzy, Warszawa 2007.
27. Sokół A., *Wybrane fundusze UE w rozwoju innowacji i wiedzy na przykładzie Polski Wschodniej – ich znaczenie w retrospekcji oraz perspektywy na lata 2007–2013*, [w:] S. Pangsy-Kania, K. Piech (red.), *Innowacyjność w Polsce w ujęciu regionalnym: nowe teorie, rola funduszy i klastrów*, Instytut Innowacji i Wiedzy, Warszawa 2008.
28. Stanisławski R., *Ocena znaczenia polityki wspierania rozwoju innowacyjności przedsiębiorstw MSP w Unii Europejskiej w kontekście potrzeb analizy wewnętrznych uwarunkowań*, [w:] P. Niedzielski, J. Guliński, E. Stawasz (red.), *Nauka – Innowacje – Gospodarka SOOIPP ANNUAL – 2007*, Zeszyty Naukowe nr 480, Ekonomiczne Problemy Usług nr 13, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2007.
29. Wolański R., *Wiedza i innowacje w małych i średnich przedsiębiorstwach – postęp i stagnacja*, [w:] III Konferencja nt. *Wiedza i innowacje w rozwoju gospodarki: siły motoryczne i bariery*, <http://www.institut.info/IIIkonf/site/PROGRAM1.htm>.
30. *Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego*, Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2006.
31. www.parp.gov.pl.
32. www.pi.gov.pl.

Summary

IMPACT ASSESSMENT PROMOTERS AND BARRIERS TO THE DEVELOPMENT OF INNOVATION IN ENTERPRISES

Area of interest of this article is subject matter related to knowledge and innovation. In the literature of this field, both theoreticians and practitioners undertake considerations including issues concerning significance of knowledge and innovation in the present-day world of social and economical countries development, including small and

medium sized enterprises development. Particular resource, which is forming and creating the SME development is real and financial capital, which significance, nowadays, undergo marginalization, becomes the subordinate resource in comparison to the factor as knowledge. The knowledge creates innovation processes in transactors, including market economies, which determines one of the basic factors of competitive predominance.